УДК 378+316.6(075):004

Воротникова Ірина Павлівна
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри методики природничо-математичних дисциплін та технологій
Інститут післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0003-1211-8885
Irvorotnikova@gmail.com, i.vorotnykova@kubg.edu.ua

Заєркова Наталія Віталіївна
ст. викладач кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти
Інститут людини Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-4562-4584
zaerkova-nv@ukr.net, n.zaierkova@kubg.edu.ua

Е-НАВЧАННЯ АСИСТЕНТІВ УЧИТЕЛІВ У ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ

Анотація. У статті обґрунтовано необхідність запровадження е-навчання асистентів учителів у післядипломну педагогічну освіту для забезпечення їх неперервного професійного розвитку без відриву від виробництва Проаналізовано європейський досвід щодо підготовки кадрів з інклюзивного навчання та е-ресурси, які можна використати в післядипломній педагогічній освіті асистентів учителів. Представлено результати анкетування асистентів учителів щодо їх готовності до е-навчання та вибору форм післядипломної освіти: очна, дистанційна, змішана. Проаналізовано потребу асистентів учителів в індивідуальних програмах професійного розвитку, онлайн-консультаціях, е-коучингу; змішаній формі навчання. Умовами запровадження е-навчання в післядипломну освіту визначено: наявність інформаційно-освітнього середовища післядипломної освіти (мультимедійні матеріали, дистанційні курси з питань інклюзивної освіти; онлайн-спільноти для взаємодопомоги та обміну повідомленнями; експертна онлайн-допомога: викладачі або експерти доступні в мережі для проведення консультацій, відповідей на питання, організації обговорення); цифрова компетентність учасників освітнього процесу (в тому числі пошук та розміщення інформації в Інтернеті, створення е-ресурсів з інклюзивного навчання); мотивація вчителів до неперервного професійного розвитку та співпраці онлайн. Доведено, що е-навчання є необхідною умовою для неперервного професійного розвитку асистентів учителів без відриву від виробництва. Представлено модель е-навчання асистентів учителів у післядипломній освіті. Визначено приклади реалізації дидактичних завдань при запровадженні е-навчання та приклади реалізації на основі використання інформаційно-комунікаційних технологій (консультації, повідомлення навчальної інформації, обмін досвідом, контроль і оцінювання). Е-навчання надає можливість асистенту вчителя: самому визначати темп та час навчання, послідовність опанування змістом, створювати індивідуальні маршрути навчання з використанням інформаційно-освітніх середовищ, організовувати персональні навчальні мережі.

Ключові слова: е-навчання; асистент учителя; інклюзивне навчання; післядипломна педагогічна освіта.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Запровадження інклюзивної освіти в Україні відповідно до Закону України «Про освіту» [1] та ряду нормативно-правових документів, а саме щодо введення нової посади – асистента вчителя – визначають необхідність підготовки та підвищення кваліфікації великої кількості фахівців для закладів середньої освіти з інклюзивним та інтегрованим навчанням. Для реалізації інклюзивного та інтегрованого навчання в загальноосвітніх навчальних закладах визначено план заходів на період до

© І. П. Воротникова, Н. В. Заєркова, 2018.

2012 року та зазначено про «необхідність розробки науково-методичного та організаційного забезпечення для підготовки і підвищення кваліфікації педагогічних працівників з питань інклюзивного та інтегрованого навчання, зокрема шляхом створення в інститутах післядипломної педагогічної освіти відповідних кафедр (лабораторії)» [2].

Вводиться і нова посада педагогічного працівника – асистента вчителя, який має забезпечити особистісно орієнтоване спрямування навчально-виховного процесу, брати участь у розробленні та виконанні індивідуальних навчальних планів та програм, адаптувати навчальні матеріали з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності дітей з особливими потребами [3].

З 2009 року в обласних інститутах післядипломної педагогічної освіти (ІППО), відділах освіти, районних методичних центрах працюють методисти, які забезпечують науково-методичний супровід з питань інклюзивного навчання, створено кафедри, лабораторії та науково-методичні центри інклюзивної освіти. Постановою Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 року № 545 визначено створення інклюзивно-ресурсних центрів. В Інституті спеціальної педагогіки НАПН України створено ресурсний консультативно-методичний центр корекційної роботи та інклюзивного навчання, спеціалісти якого проводять навчання педагогів, у тому числі виїзні курси підвищення кваліфікації з питань інклюзивної освіти.

Інклюзивні ресурсні центри мають створити програми професійного розвитку для асистентів учителів, враховуючи міжнародний досвід інклюзивної освіти, забезпечити постійний консалтинг за різними формами навчання (очна, дистанційна, змішана) та доповнити інформаційно-освітнє середовище післядипломної педагогічної освіти новими методиками, практиками, посібниками, курсами для самонавчання.

Кожна із зазначених інституцій розробляє власні програми професійного розвитку для асистентів учителів, у тому числі курси із запровадженням е-навчання. Потреба підготувати велику кількість асистентів учителів сприяє широкому залученню інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для реалізації різних форм післядипломної педагогічної освіти (денної, заочної, дистанційної), зокрема тих, що реалізують е-навчання. Асистенти вчителя потребують постійних консультацій, обміну досвідом, ресурсів, експертних порад для роботи з учнями з особливими потребами, що неможливо без створення інформаційно-освітніх середовищ для забезпечення неперервної онлайн підтримки, взаємодії, е-ресурсів. Але аналіз сайтів ІППО показав, що у відкритому доступі для асистентів учителів є лише невелика кількість матеріалів.

Запровадження е-навчання може забезпечити неперервний професійний розвиток асистентів учителів без відриву його від виробництва. Науковцями визначено переваги е-навчання для вищої школи, але їх можна використати і для післядипломної педагогічної освіти [4, с. 23]:

- гнучкість й адаптивність навчального процесу до потреб і можливостей слухачів, які в основному не відвідують регулярних занять, а працюють у зручний (як для викладача, так і для слухача) для такої роботи час у зручному місці й зручному темпі;
- модульність побудови навчальних програм;
- нові ролі викладача: координація навчально-пізнавального процесу, коригування курсу, управління навчальними проектами, перевірка поточних завдань, консультація при складанні індивідуального навчального плану, управління навчальними групами взаємопідтримки;
- спеціалізовані форми контролю якості навчальних досягнень: традиційні формами контролю якості освіти та дистанційні (співбесіди, практичні, проектні роботи, робота в середовищі комп'ютерних інтелектуальних тестових систем тощо);
- використання спеціалізованих засобів навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В умовах демонополізації підвищення кваліфікації інститутами післядипломної педагогічної освіти асистент учителя сам має вибрати форму, програму навчання і інституцію, яка надає можливість отримати якісну післядипломну освіту.

На думку С. Семерікова [5, с. 110], саме електронне навчання є інноваційною технологією, спрямованою на професіоналізацію та підвищення мобільності тих, хто навчається, і на сучасному етапі розвитку ІКТ воно може розглядатися як технологічна основа фундаменталізації вищої освіти.

Науковцями університету менеджменту освіти висвітлено можливості е-навчання вчителів на прикладі п'яти інститутів післядипломної педагогічної освіти [4, с. 19] і досвід Рівненського ОІППО щодо використання мережної взаємодії в інформаційно-освітньому середовищі системи післядипломної педагогічної освіти на основі власного порталу (http://rivneosvita.org.ua) [4, с. 30].

Аналізуючи ці приклади й досвід роботи ІППО Київського університету імені Бориса Грінченка, можна виділити такі підходи щодо реалізації е-навчання:

– запровадження відкритих сервісів Веб 2.0 та сайтів інститутів (наприклад, Луганський, Житомирський ОІППО),

– використання інституційних ресурсів у вигляді дистанційних платформ чи порталів: Moodle (Донецький, Запорізький, Миколаївський ОІППО, Харківська академія неперервної освіти та ін.), Adobe Connect (Львівський ОІППО);

– використання автоматизованих систем не тільки навчання, а й управління за допомогою розгалужених мереж взаємодії та особистих кабінетів для всіх учасників (Рівненський ОІППО);

– поєднання Веб 2.0, автоматизованих систем управління вибору форм і термінів підвищення кваліфікації, дистанційної платформи навчання (ІППО Київського університету імені Бориса Грінченка).

Навчально-методичному забезпеченню діяльності закладів вищої освіти, в тому числі ІППО, щодо підготовки вчителів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами сприяла проектна діяльність громадських організацій України. Протягом 2008-2013 рр. Всеукраїнський фонд "Крок за кроком" спільно з Інститутом спеціальної педагогіки НАПН України реалізовував Канадсько-Український проект "Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні". У рамках проекту було напрацьовано низку навчально-методичної літератури, а саме "Основи інклюзивної освіти" [7], та в межах проекту «Розвиваємо інклюзивну школу разом: партнерство між інклюзивними та спеціальними навчальними закладами» - навчальний курс для асистентів учителів із програмою курсу «Професійна діяльність асистента вчителя в інклюзивному класі» [8]. Вищезазначені посібники [7], [8] рекомендовано МОН України для використання в навчальному процесі закладів вищої та післядипломної освіти. Їх можна знайти в електронному вигляді.

Використання ІКТ для навчання студентів з особливими потребами є у Відкритому міжнародному університеті розвитку людини "Україна". Це провідний заклад де створено освітнє середовище, у якому ІКТ допомагають особам з особливими потребами в навчанні, соціалізації й у подальшій роботі.

М. Давидов, О. Лозицький, О. Пасічник розробили, апробували та запровадили «Комплекс комп'ютерних інформаційних технологій підтримки інклюзивного навчання дітей з особливими потребами», який складається з трьох компонентів: комп'ютерного тренажера української жестової мови, розподіленого web-середовища дистанційного навчання, засобів створення аудіопідручників. Основний акцент зроблено на створенні інформаційної бази аудіоматеріалів та навчально-методичних засобів для дистанційного навчання незрячих користувачів, школярів та студентів. Проект

реалізовано за підтримки Шведського інституту співробітництва (м. Стокгольм) колективами Свефі-Академії (м. Хапаранда) та Львівського навчально-виховного комплексу «Школа-гімназія „Сихівська”» [9, с. 109-112].

Європейська агенція з питань особливих потреб та інклюзивної освіти (The European Agency for Special Needs and Inclusive Education) забезпечує платформу для взаємодії країн для реаліації проектів у сфері інклюзивної освіти й навчання осіб з особливими потребами [10]. Серед проектів, які реалізовуються цією агенцією (https://www.european-agency.org/agency-projects/i-access) для запровадження інклюзивної освіти, три проекти присвячено використанню ІКТ для надання якісної освіти: «ІКТ для доступності інформації в навчанні», «ІКТ для включення», «Доступне інформаційне забезпечення для навчання протягом усього життя». Одним із результатів їх реалізації є вироблення чітких рекомендацій, узгоджених на європейському рівні ключовими зацікавленими сторонами, для навчання протягом усього життя та перелік доступних ІКТ, які можуть бути використані постачальниками інформації по всій Європі для підтримки доступної інформації для навчання протягом усього життя для всіх тих, хто цього потребує.

Ю. Носенко, Ж. Матюх узагальнили зарубіжний досвід використання ІКТ в інклюзивній дошкільній освіті в деяких зарубіжних країнах: Греції, Ірландії, Фінляндії, Швеції, Шотландії. Авторами виявлено низку спільних тенденцій, характерних для європейських країн, зокрема:

- поширення використання ІКТ в якості засобу підтримки інклюзивної освіти;
- підготовка й підвищення кваліфікації педагогів у галузі спеціальної та інклюзивної освіти, в т.ч. в аспекті розвитку їх інформаційно-комунікаційної компетентності;
- розроблення й поширення доступних веб-ресурсів, мультимедійних розробок для підтримки навчання дітей з особливими потребами [11, с. 95].

Аналіз досвіду європейських країн показав, що обов'язковою базою для здійснення інклюзивної освіти є система законодавчих актів, які передбачають як декларацію необхідних прав і свобод, так і механізми їх забезпечення [11] – [13]. При цьому національні освітні системи повинні мати чітку концепцію і стратегію реалізації інклюзивної освіти, що включає систему підготовки кадрів [12]. У багатьох європейських країнах (наприклад, Франція, Фінляндія, Данія) підготовка асистентів учителів проводиться в університетах. Наприклад, майбутні педагоги Норвегії мають можливість вивчати курс спеціальної педагогіки, який містить розділ, присвячений інклюзивному навчанню, та на практиці ознайомлюються з досвідом реалізації інклюзивної освіти в інших країнах Євросоюзу.

Міжнародна команда експертів підготувала спеціалізований навчальний курс «ІКТ в освіті для людей з особливими потребами», у якому визначено ІТ-інструменти для запровадження інклюзивної освіти, в тому числі засоби організації е-навчання [13] для навчання студентів з особливими потребами.

Таким чином, більшість досліджень присвячено запровадженню ІКТ в інклюзивне навчання в дошкільній, середній та вищій освіті [7] - [9], [11] - [14]. Залишається поза увагою підготовка асистентів учителів, які мають реалізовувати інклюзивне навчання, і використання для того ІКТ в післядипломній педагогічній освіті.

Метою статті є висвітлення підходів запровадження е-навчання в післядипломній педагогічній освіті асистентів учителів, що дає можливість забезпечити їх неперервний професійний розвиток без відриву від виробництва.

2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Фахівці ЮНЕСКО вважають, що е-навчання (e-Learning) – це навчання за допомогою Інтернету та мультимедіа [15, с. 7].

Інклюзивне навчання – система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників. Вважаємо, що е-навчання асистентів учителів сприятиме їх неперервному професійному розвитку і допоможе в реалізації інклюзивного навчання.

Принципами е-навчання є те, що доставка навчального контенту користувачу здійснюється за допомогою комп'ютера, зокрема з використанням Інтернет-технологій.

За В. Биковим, електронне дистанційне навчання — це різновид дистанційного навчання, за яким учасники й організатори навчального процесу здійснюють переважно індивідуалізовану взаємодію як асинхронно, так і синхронно у часі, переважно і принципово використовуючи електронні транспортні системи доставки засобів навчання та інших інформаційних об'єктів, комп'ютерні мережі Інтернет/Інтранет, медіанавчальні засоби та інформаційно-комунікаційні технології [16, с. 191].

К. Бугайчук дослідив різницю понять дистанційне й е-навчання і зробив висновки, що «e-learning ширше і передбачає застосування електронних засобів для навчання в різних формах навчання (денній, заочній) в процесі підвищення кваліфікації, в період самостійної роботи курсантів та слухачів. Дистанційне ж навчання відбувається, коли учасники навчального процесу віддалені від викладача і один від одного та взаємодіють між собою за допомогою електронних засобів в синхронному та асинхронному режимах (електронна пошта, форуми, соціальні мережі, соціальні сервіси, вебінари, скап тощо) [17, с.10]. Також вчений зазначає, що « е-навчання може використовувати Інтернет для доставки контенту і взаємодії учасників (а може і ні – це «класичний» електронний курс)» [17, с. 11].

3. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

У дослідженні взяли участь 33 асистенти вчителів міста Києва. Дослідження проводилось відповідно до реалізації наукової теми Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка 0116U006608 «Забезпечення якості професійної діяльності педагогічних працівників міста Києва в системі неперервної професійної освіти» для розробки програм професійного розвитку асистентів вчителів із запровадженням е-навчання. Учасникам було запропоновано анкети із запитаннями щодо освітніх потреб і мотивації щодо неперервного професійного розвитку з використанням ІКТ, діагностики цифрової компетентності для запровадження е-навчання (рис.1).

Асистентами вчителів можуть працювати фахівці різних спеціальностей, це потребує індивідульного підходу до підвищення їх кваліфікації. Учасниками нашого дослідження стали асистенти вчителів міста Києва, які мають різний фах і досвід: практичні психологи, вчителі математики, історії, фізики, української мови, музики. Більшість із асистентів вчителів, що взяли участь в дослідженні, є вчителями початкових класів (45 %).

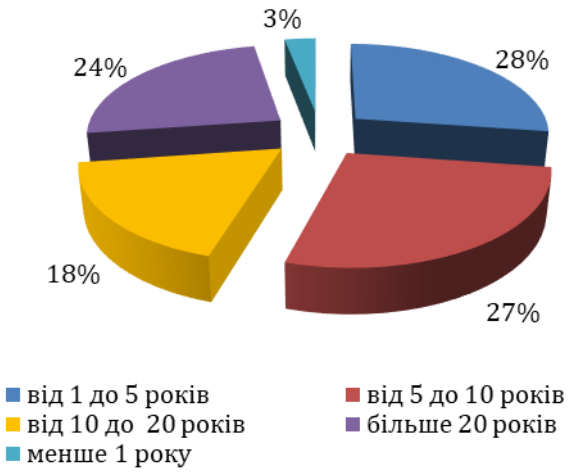

Рис. 1. Стаж педагогічної діяльності учасників опитування

4. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

4.1. Е-ресурси для навчання асистентів вчителів

На виконання Постанови Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 року № 545 ресурсні центри: забезпечують створення організаційно-методичних умов для безперервного вдосконалення професійної освіти й кваліфікації фахівців центрів, педагогічних працівників усіх рівнів освіти (дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної), дошкільної, середньої), які беруть участь в інклюзивному навчанні, представників органів місцевого самоврядування стосовно проведення комплексної оцінки та надання психолого-педагогічної допомоги; організовують та здійснюють методичне забезпечення курсів підвищення кваліфікації фахівців центрів, семінарів, творчих груп, конференцій тощо.

Розглянемо відкриті ресурси, які можна використовувати для запровадження неперервного е-навчання асистентів вчителів. На сайтах центрів, інститутів, бібліотек можна знайти науково-методичну літературу з інклюзивного навчання, дізнатися, в яких установах можна отримати консультативну допомогу, ознайомитись із нормативно-правовими документами (таблиця 1). Але на більшості ресурсів відсутній зворотній зв'язок із вчителями, які запроваджують інклюзію, не визначено перелік курсів, дистанційних модулів для підвищення кваліфікації.

Таблиця 1

Приклади ресурсів для е-навчання асистентів учителів

Назва організації	Посилання на е-ресурс
Інститут спеціальної педагогіки НАПН України	http://ispukr.org.ua
Електронна бібліотека Інституту спеціальної педагогіки НАПН України	http://lib.iitta.gov.ua/view/divisions/ins=5Fspe=5Fped/
Всеукраїнський фонд Крок за кроком	http://www.ussf.kiev.ua
Інклюзивний ресурсний центр (ІРЦ) у м. Києві на базі Науково-методичного центру інклюзивної освіти Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка	http://nmcio.ippo.kubg.edu.ua/?page_id=664
Інклюзивна освіта: база даних освітніх, медичних і соціальних послуг (місто Київ, Рівненська, Вінницька, Черкаська області)	www.inclusivedatabase.com.ua
Відділ спеціальної педагогіки КВНЗ КОР «Академія неперервної	https://sites.google.com/site/nmks

освіти». Вебінари з інклюзивного навчання	pecpedag/mediateka
Спільнота педагогів з інклюзивної освіти. Віртуальний науково-методичний центр Вінницької області	https://plus.google.com/u/0/communities/117018330564206932033
Відділ спеціальної та інклюзивної освіти Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти	https://inclusioippo.blogspot.com
Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	http://moippo.mk.ua/index.php/nklyuzivna-osvta-109
Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	http://zippo.net.ua/index.php?page_id=338
Обласний ресурсний центр з підтримки інклюзивної освіти Закарпатського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти	http://zakinppo.org.ua/centri/oblasnij-resursnij-centr-z-pidtrimki-inkljuzivnoi-osviti
Науково-дослідна лабораторія інклюзивної освіти дітей з особливими освітніми потребами Запорізького ОІППО. Блог	http://portalinclusion.blogspot.com/
Мережа осіб, які працюють з ромськими дітьми раннього віку REYN-Україна	https://goo.gl/Pv3mzB

Асистенти вчителів відповіли, що використовують у своїй роботі сайти психологів, які надають програми для роботи з учнями з особливими потребами (dytpsyholog.com https://autism.ua), та соціальні мережі для обміну інформацією https://www.facebook.com/groups/241595996178665/ (*рис.2).*

Рис. 2. Використання соціальних мереж для післядипломної освіти асистентами вчителів

4.2. Готовність асистентів вчителів до е-навчання

Методична підтримка педагогічним працівникам щодо навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами надається працівниками Інклюзивного ресурсного центру Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID). З 2017 року до навчального плану курсів підвищення кваліфікації включено асистентів учителів. Крім того, усім категоріям слухачів запропоновано дистанційні модулі, які присвячено інклюзії в освіті. Вчителі мають можливість самостійно обирати тему варіативного модуля та дату його проведення. Вибір учителів різних спеціальностей модулів з інклюзивного навчання висвітлив потребу в

додатковому підвищенні кваліфікації педагогів з питань співпраці з асистентами вчителів, взаємодії з учнями з особливою потребою та їх батьками, створення індивідуальних навчальних програм. Розглянемо, чи готові вчителі до е-навчання для розвитку й запровадження інклюзивної освіти.

Майже 30 % опитаних учителів мають стаж більше двадцяти років, 73% опитаних використовують ІКТ більше ніж три роки і лише 9% з опитаних не використовують ІКТ взагалі (рис.3).

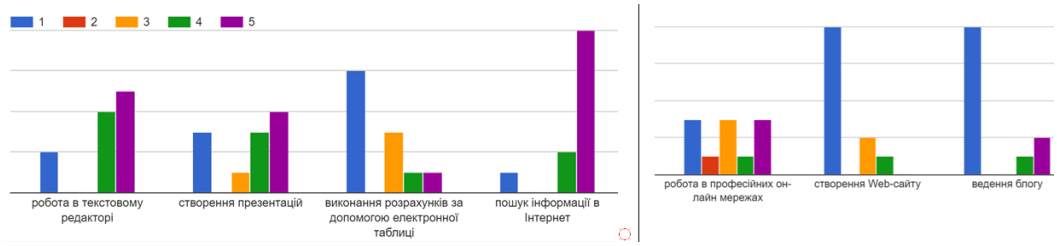

Рис. 3. Самооцінювання цифрової компетентності асистентами вчителів

На запитання «Чи потрібно Вам підвищення кваліфікації щодо використання ІКТ» надали позитивну відповідь 76% опитуваних. Відповіді показали, що 38% асистентів учителів проходили курси підвищення кваліфікації з питань використання ІКТ, а 54 % зазначили, що постійно займаються самоосвітою. Залишається невеликий відсоток учителів (8%), які не бажають використовувати ІКТ у професійній діяльності та для післядипломної освіти. Пошук інформації в Інтернеті асистенти вчителів вважають таким же важливим, як і відвідування семінарів, майстер-класів та тренінгів для самоосвіти (рис.4).

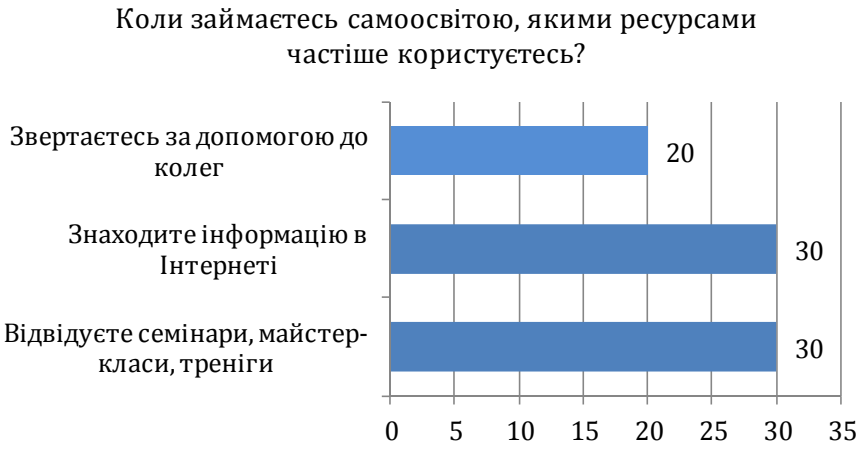

Рис.4. Вибір асистентами вчителів ресурсів для самоосвіти

За результатами анкетування асистентів вчителів (рис.5) разом із традиційними формами підвищення кваліфікації визначено їх потреби в: індивідуальних програмах професійного розвитку, онлайн консультаціях, е-коучингу; змішаній формі навчання.

Рис.5. Вибір форм підвищення кваліфікації асистентами вчителів

Третина асистентів учителів на запитання: «Яким корисним досвідом роботи асистента вчителя Ви можете поділитися з колегами?» - у відповідях висловили готовність до співпраці з теми використання педагогічних технологій у роботі асистента вчителя.

4.3. Модель запровадження е-навчання для асистентів учителів у післядипломній педагогічній освіті

Організаційно-педагогічні основи дистанційної освіти та змішаного навчання розкрито в монографіях В. Олійника [18] та колективу авторів на чолі з В. Кухаренко [19].

На основі аналізу науково-методичної літератури, бесід, анкетування педагогів і власного досвіду нами розроблено модель запровадження е-навчання в післядипломній освіті асистента вчителя (рис. 6).

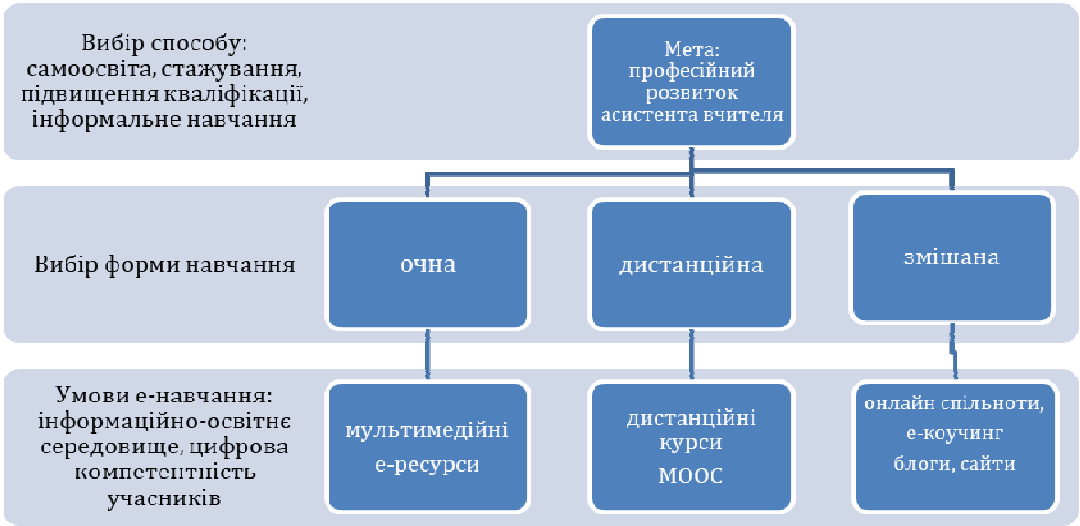

Рис.6 Модель запровадження е-навчання в післядипломній освіті асистента вчителя

Умовами запровадження е-навчання в післядипломній освіті визначено:

- наявність інформаційно-освітнього середовища післядипломної освіти:
  - мультимедійні матеріали, дистанційні курси з питань інклюзивної освіти;
  - онлайн спільноти для взаємодопомоги та обміну повідомленнями;
  - експертна онлайн-допомога: викладачі або експерти доступні в мережі для проведення консультацій, відповідей на питання, організації обговорення;
- цифрова компетентність учасників освітнього процесу:
  - пошук та розміщення інформації в Інтернеті;
  - створення е-ресурсів з інклюзивного навчання;
  - співпраця в онлайн-середовищі.
- мотивація вчителів до неперервного професійного розвитку та готовність до співпраці онлайн.

Реалізація дидактичних завдань у е-навчанні асистентів учителів може бути реалізована за допомогою ІТ-інструментів (таблиця 2).

Таблиця 2

Реалізація дидактичних завдань при запровадженні е-навчання

Дидактичні завдання	Приклад реалізації	Приклад інструментів
Консультація	– роз'яснення нормативних документів: аудіо-, відеоконференція, вебінар – організація групової роботи з опрацювання нормативних документів на електронних дошках – ведення блогів – обговорення на форумі	– Bigbluebutoon – Skype – Hangouts – Padlet – Blogger
Повідомлення навчальної інформації, навчання	– файли різноманітних форматів (презентації, таблиці, відео, текстові, анкети) – відвідування веб-сайтів, блогів – спільні віртуальні кімнати для групового навчання, дистанційні курси, масові відкриті онлайн курси	– Office – WordPress – Moodle – Google class – MOOC
Обмін досвідом	– текстовий чат, аудіо-, відеоконференція – спільна робота на електронній дошці з документами (розміщення, голосування, коментування) – демонстрація роботи кожного учасника – створення спільних документів (посібники, статті та інше)	– Bigbluebutoon, Skype, Hangouts – Disk Google, Google Plus – One Drive – Office 365 – Google Apps
Контроль і оцінювання	– Самооцінювання – Взаємооцінювання – Тести, вікторини – Створення індивідуальних програм підвищення кваліфікації	– Padlet – Google Forms – Kahoot – Plickers – Семінар, тест Moodle

5. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Перехід від безальтернативної системи навчання в умовах роботи спеціальних закладів освіти до моделі в умовах інклюзивного освітнього середовища вимагає запровадження інших методів і форм у підготовці вчителів, здатних реалізовувати нові підходи, і також з використанням ІКТ. Переваги е-навчання в післядипломній педагогічній освіті асистентів учителів актуалізовані в зв'язку зі створенням мережі інклюзивних ресурсних центрів, в тому числі на базі інститутів післядипломної освіти.

Аналіз інформаційно-освітніх середовищ закладів, які займаються інклюзивною освітою показав, що у відкритому доступі можна знайти матеріали щодо нормативно-

правового забезпечення роботи з дітьми з особливими потребами, електронні версії науково-методичної літератури, бази даних освітніх, медичних і соціальних послуг (Інститут спеціальної педагогіки НАПН, Всеукраїнський фонд «Крок за кроком», ІРЦ у місті Києві, Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти та ін.). На блозі відділу спеціальної педагогіки КВНЗ КОР «Академія неперервної освіти» можна переглянути вебінари з питань інклюзивного навчання та долучитись до спільноти педагогів з інклюзивної освіти науково-методичного центру Вінницької області та мережи REYN-Україна. Зазначені відкриті електронні ресурси з інклюзивного навчання можна використати для самоосвіти асистентів учителів або для реалізації змішаної форми підвищення їх кваліфікації. Інформація щодо можливостей дистанційного навчання для асистентів учителів є здебільшого закритою за тематикою та термінами. Але із запровадженням проекту Нової української школи очікуються масові відкриті курси за темою інклюзивної освіти, які будуть доступні всім педагогам.

Аналіз анкетування, бесід з асистентами вчителів, викладачами післядипломної педагогічної освіти міста Києва показав, що вони готові до запровадження е-навчання, мають достатній рівень цифрової компетентності, мотивовані до неперервного професійного розвитку за допомогою ІТ-інструментів.

Умовами запровадження е-навчання в післядипломну освіту асистентів учителів визначено: наявність інформаційно-освітнього середовища післядипломної освіти з питань інклюзивного навчання, цифрова компетентність учасників освітнього процесу, мотивація вчителів до неперервного професійного розвитку.

Е-навчання надає можливість асистенту вчителя:

– самому визначати темп та час навчання; послідовність опанування змістом та вносити власний контент.

– проходити навчання без відриву від виробництва.

– комбінувати різноманітні навчальні програми з використанням ІКТ (дистанційне чи змішане навчання), адаптовані під конкретного вчителя.

– використовувати різноманітні інформаційно-освітні середовища відкритої освіти, засоби навчання, які можна використати і для комп'ютерної підтримки очного навчання.

– використовувати системи управління навчанням та контентом (LMS та CMS для створення дистанційних курсів й автоматизованого тестування, анкетування).

Отримані висновки можна запровадити для професійного розвитку асистентів учителів. Потребує подальшого дослідження створення й використання різноманітних освітньо-професійних програм післядипломної освіти з використанням ресурсів е-навчання та інформаційно-освітнього середовища відкритої післядипломної освіти, а також рівень задоволеності е-навчанням та використання мобільного, дистанційного, змішаного навчання, електронним коучингом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

[1] Верховна Рада України. (2017, Верес. 5). Закон України "Про освіту". [Електронний ресурс]. Доступно: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19.

[2] Кабінет Міністрів України. (2009, Груд. 3). Розпорядження Кабінету міністрів України N 1482-р. "Про затвердження плану заходів щодо запровадження інклюзивного та інтегрованого навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на період до 2012 року". [Електронний ресурс]. Доступно: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1482-2009-%D1%80

[3] Кабінет Міністрів України. (2011, Серп. 15). Постанова КМУ від №872 "Про Затвердження порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах" [Електронний ресурс]. Доступно: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/872-2011-%D0%BF

[4] Л. Л. Ляхоцька, Організація освітнього процесу в закладах післядипломної педагогічної освіти з використанням електронних технологій навчання: методичні рекомендації. Київ, Україна: ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти», 2017.

[5] С. О. Семеріков, "Теоретико-методичні основи фундаменталізації навчання інформатичних дисциплін у вищих навчальних закладах", дис. д-ра пед. наук; Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова, Київ, Україна, 2009.
[7] А. А. Колупаєва та ін. Основи інклюзивної освіти, Київ, Україна: А.С.К., 2011.
[8] Н. М . Дятленко, Н .З. Софій, О. В. Мартинчук, та Ю. М. Найда. Асистент учителя в інклюзивному класі. Київ, Україна: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015.
[9] В. В. Пасічник, О. В. Пасічник, О. А. Лозицький, М. В. Давидов, "Комплекс комп'ютерних інформаційних технологій навчання дітей з особливими потребами", Освіта в інформаційному суспільстві: до 25-річчя шкільної інформатики: матеріали всеукр. наук.-практ. конф., 13-14 трав. 2010 р., Київ, Україна: Ін-т інформ. технологій і засобів навч. НАПН України ун-т ім. Б. Грінченка. 2010.
[10] The European Agency for Special Needs and Inclusive Education, 2015. [Online]. Available: https://www.european-agency.org/agency-projects. Accessed on Febr. 23, 2018
[11] Ю. Носенко, Ж. Матюх, "Зарубіжний досвід використання інформаційно-комунікаційних технологій в інклюзивній дошкільній освіті". Нова педагогічна думка, №4, 2015, с. 95-102.
[12] О. Вольская, Н. Флотская, С. Буланова, и З.Усова, "Модели реализации инклюзивного образования в современном мире". Современные проблемы науки и образования, №6, 2014 [Электронный ресурс]. Доступно: http://www.science-education.ru/pdf/2014/6/1790.pdf. Дата обращения: Февр. 23, 2018
[13] ICTs in Education for People with Special Needs : specialized training course. Moscow : UNESCO Institute for Information Technologies in Education. [Online]. Available: http://iite.unesco.org/pics/publications/en/files/3214644.pdf. Accessed on Fevr.23, 2018
[14] С. В. Алехина, и Т. А. Силантьева. Поддержка учителя в инклюзивном образовании. 2006. [Электронный ресурс]. Доступно: https://psyjournals.ru/files/72696/jmfp_2014_3_n1_Alekhina.pdf. Дата обращения: Янв. 19, 2018
[15] T. Bates, National strategies for e-learning in post-secondary education and training, Paris, France: Unesco, №70, 2001, p.p. 1-134
[16] В. Ю. Биков, "Дистанційне навчання", у Енциклопедія освіти України В. Г. Кремень. Київ, Україна: Юрінком Інтер, 2008, с. 191 – 193.
[17] К. Л. Бугайчук "Дистанційне та електронне навчання: сутність, особливості, співвідношення". Вісник післядипломної освіти. № 10 (23), с. 7-17, 2014.
[18] В. В. Олійник Організаційно-педагогічні основи дистанційної освіти і навчання: Монографія. – Київ, Україна: Міленіум, 2003.
[19] В. М. Кухаренко та ін., Теорія та практика змішаного навчання. Харків, Україна: «Міськдрук», НТУ «ХПІ», 2016.

Матеріал надійшов до редакції 25.02.2018 р.

ЭЛЕКТРОННОЕ ОБУЧЕНИЕ АССИСТЕНТА УЧИТЕЛЯ В ПОСЛЕДИПЛОМНОМ ПЕДАГОГИЧЕСКОМ ОБРАЗОВАНИИ

Воротникова Ирина Павловна
кандидат педагогических наук,
доцент кафедры методики естественно-математических дисциплин и технологий
Институт последипломного педагогического образования Киевского университета имени Бориса Гринченко, г. Киев, Украина
ORCID ID 0000-0003-1211-8885
Irvorotnikova@gmail.com, i.vorotnykova@kubg.edu.ua

Заеркова Наталья Витальевна
старший преподаватель кафедры специальной психологии, коррекционного и инклюзивного образования
Институт человека Киевского университета имени Бориса Гринченко, г. Киев, Украина
ORCID ID 0000-0002-4562-4584
zaerkova-nv@ukr.net, n.zaierkova@kubg.edu.ua

Аннотация. В статье обоснована необходимость введения электронного обучения ассистентов учителей в последипломное педагогическое образование для обеспечения их непрерывного профессионального развития без отрыва от производства. Проанализированы европейский опыт по подготовке кадров для инклюзивного обучения и электронные ресурсы, которые можно использовать в последипломном педагогическом образовании ассистентов учителей. Представлены результаты анкетирования ассистентов учителей об их готовности к электронному обучению и выбору форм последипломного образования:

очной, дистанционной, смешанной. Проанализированы потребности ассистентов учителей в индивидуальных программах профессионального развития, онлайн-консультациях, электронном коучинге; смешанной форме обучения. Условиями введения электронного обучения в последипломное образование определены: наличие информационно-образовательной среды последипломного образования (мультимедийные материалы, дистанционные курсы по вопросам инклюзивного образования; онлайн сообщества для взаимопомощи и обмена сообщениями; экспертная онлайн-помощь: преподаватели и эксперты доступны в сети для проведения консультаций , ответов на вопросы, организации обсуждения), цифровая компетентность участников образовательного процесса (в том числе поиск и размещение информации в Интернете, создание электронных ресурсов для инклюзивного обучения), мотивация учителей к непрерывному профессиональному развитию и сотрудничеству онлайн. Доказано, что электронное обучение – это необходимое условие непрерывного профессионального развития ассистентов учителей без отрыва от производства. Представлена модель электронного обучения ассистентов учителей в последипломном образовании. Определены примеры реализации дидактических задач при внедрении электронного обучения и примеры реализации на основе использования информационно-коммуникационных технологий (консультации, передача учебной информации, обмен опытом, контроль и оценка). Е-обучение позволяет ассистенту учителя самому определять темп и время обучения, последовательность освоения содержания, создавать индивидуальные маршруты обучения с использованием информационно-образовательных сред, организовывать персональные учебные сети.

Ключевые слова: электронное обучение; ассистент учителя; инклюзивное обучение; последипломное педагогическое образование.

E-LEARNING OF TEACHERS' ASSISTANTS IN POSTGRADUATE PEDAGOGICAL EDUCATION

Iryna P. Vorotnykova
PhD of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of Methodology and the NaturalSciences and Mathematics Education and Technologies
Service Training Institute of Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, Ukraine
ORCID ID 0000-0003-1211-8885
Irvorotnikova@gmail.com, i.vorotnykova@kubg.edu.ua

Nataliia V. Zaierkova
senior lecturer of the Chair of Special Psychology, Special and Inclusive Education
Institute of Human Sciences of Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, Ukraine
ORCID ID 0000-0002-4562-4584
zaerkova-nv@ukr.net, n.zaierkova@kubg.edu.ua

Abstract. The article defines the necessity of involving e-learning of teachers' assistants in postgraduate pedagogical education to ensure their continuous professional development on the job. The authors have studied the European experience on inclusive teaching and learning and e-resources that can be used in postgraduate pedagogical education of teachers' assistants. In this article you can find the results of e-learning readiness survey of teachers' assistants and their choice of postgraduate education forms: intramural, distance learning, blended learning. The authors have analyzed which forms of instructions meet the needs of teachers' assistants: individual programs of professional development, online consultations, e-coaching, blended learning. The conditions for e-learning implementation in postgraduate education have been defined, they are as follows: the availability of informational and educational environment (multimedia-materials, distance learning on inclusive education, online group for mutual help and messaging, online expert help: teachers and experts available for online consultations, Q&A and managing forums); digital competency of the learners (information search and sharing ideas via the Internet; developing e-resources for inclusive education); motivation of teachers for continuous professional development and their willingness to cooperate online. It is proved that e-learning is an essential precondition for continuous professional development of teachers' assistants. The model of teachers' assistants' e-learning in postgraduate pedagogical education has been presented. We defined examples of didactic tasks during the implementation of e-learning and examples of implementation based on the usage of information and communication technologies (consultations, communication of educational information, sharing experience, monitoring and

evaluation). E-learning for teachers' assistants allows to: determine their personal speed, time and the sequence of learning; create individual learning paths within information and educational environment and develop personal learning networks.

Keywords: e-learning; assistant teacher; inclusive education; postgraduate pedagogical education.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

[1] Verkhovna Rada of Ukraine. (2017, Sept. 5). Law of Ukraine on Education. [Online]. Available: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19. (in Ukrainian)

[2] Cabinet of Ministers of Ukraine. (2009, December 3). "The order of the Cabinet of Ministers of Ukraine N 1482-p. On Approval of the Action Plan for the Implementation of Inclusive and Integrated Education in General Education Institutions for the Period until 2012". [Online]. Available: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1482-2009-%D1%80. (in Ukrainian).

[3] Cabinet of Ministers of Ukraine. (2011, Aug. 15). "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 872 On Approval of the Procedure for the Organization of Inclusive Education in General Educational Institutions". [Online]. Available: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/872-2011-%D0%BF. (in Ukrainian).

[4] L. L. Liakhotska, Organization of educational process in institutions of postgraduate pedagogical education with the use of electronic learning technologies: methodical recommendations. Kyiv, Ukraine: DVNZ «Un-t menedzh. osvity», 2017. (in Ukrainian).

[5] S. O. Semerikov, " Theoretical and methodological foundations of fundamentalization of teaching of computer science disciplines in higher educational institutions ", Thesis Doctor of Pedagogy, National Pedagogical University named after. MP Drahomanov, Kyiv, Ukraine, 2009. (in Ukrainian).

[7] A. A. Kolupaieva and al. Basics of inclusive education, Kyiv, Ukraine: A.C.K., 2011. (in Ukrainian).

[8] N. M . Diatlenko, N .Z. Sofii, O. V. Martynchuk, and Yu. M. Naida. Assistant teacher in inclusive class. Kyiv, Ukraine: TOV Vydavnychyi dim «Pleiady»., 2015. (in Ukrainian).

[9] V. V. Pasichnyk, O. V. Pasichnyk, O. A. Lozytskyi, and M. V. Davydov, "Complex of computer information technologies for teaching children with special needs", Education in the Information Society: Up to the 25th Anniversary of school informatics: Materials of science-practice conf., 13-14 May. 2010, Kyiv, Ukraine: Institute of Information Technologies and Learning Tools of NAES of Ukraine, BGKU. 2010. (in Ukrainian).

[10] The European Agency for Special Needs and Inclusive Education, 2015. [Online]. Available: https://www.european-agency.org/agency-projects. Accessed on Febr. 23, 2018. (in English).

[11] Yu. Nosenko, Zh. Matiukh, "Foreign experience of using information and communication technologies in inclusive pre-school education". New pedagogical thought, №4, 2015, c. 95-102. (in Ukrainian)

[12] O. Vol'skaja, N. Flotskaja, S. Bulanova, and Z. Usova, "Models for implementing inclusive education in the modern world". Modern problems of science and education, №6, 2014. [Online]. Available: http://www.science-education.ru/pdf/2014/6/1790.pdf. Accessed on: Febr.23, 2018. (in Russian).

[13] ICTs in Education for People with Special Needs : specialized training course. Moscow : UNESCO Institute for Information Technologies in Education. [Online]. Available: http://iite.unesco.org/pics/publications/en/files/3214644.pdf. Accessed on Febr.23, 2018. (in English).

[14] S. V. Alehina, i T. A. Silant'eva. Support teachers in inclusive education. 2006. [Online]. Available: https://psyjournals.ru/files/72696/jmfp_2014_3_n1_Alekhina.pdf. Accessed on Febr.23, 2018. (in Russian).

[15] T. Bates, National strategies for e-learning in post-secondary education and training, Paris, France: Unesco, №70, 2001, p.p. 1-134. (in English).

[16] V. Yu. Bykov, "Distance learning", in the Encyclopedia of Education of Ukraine V. H. Kremen. Kyiv, Ukraine: Yurinkom Inter, 2008, c. 191 – 193. (in Ukrainian).

[17]```K. L. Buhaichuk, "Distance and e-learning: the essence, features, relationships". Visnyk pisliadyplomnoi osvity. № 10 (23), c. 7-17, 2014. (in Ukrainian).

[18] V. V. Oliinyk Organizational-pedagogical bases of distance education and training. – Kyiv, Ukraine: Milenium, 2003. (in Ukrainian).

[19] V. M. Kukharenko et al., Theory and practice of mixed learning. Kharkiv, Ukraine: "Miskdruk", NTU KhPI", 2016. (in Ukrainian).

(cc) BY-NC-SA

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.